

The Apprentice Mind: Rav Wolbe's Guide to Inner Change

R. Ayal Robkin – robkin@hadar.org

5785/2025

Chapter 8: Hitlamdut

We need to find a way in our work that doesn't awaken Gaava. This is very difficult, almost a contradiction in itself, because how can someone not experience Gaava when they become a "doer of good deeds" that, from a strictly legal perspective, they aren't obligated to do, and which they seemingly pursue out of the goodness of their heart? This difficulty forces us to forge a new path for ourselves: the path of Hitlamdut. What is it?

The RaMBa”M (Maimonides) teaches us that the purpose of Torah study is Hitlamdut... We can see what this Hitlamdut is through every book of Yad HaChazaka. For example, a person who studies the deep tractate of Negaim (concerning leprosy) and delves into the RaMBa”M's rulings on the laws of ritual impurity from *tzara'at* in great detail/depth, upon reaching the end of these laws in the RaMBa”M, find matters that kindle flames of fire (cf. קוֹל־יִקוֹק חֲצֹב לַהֲבֹת אֵשׁ: The voice of the LORD kindles flames of fire) regarding the prohibition of *lashon hara* (slanders speech). It will be as if a curtain was torn [open] from over their eyes, and they realize that throughout the entire tractate, they were actually engaged with the laws of *lashon hara* from the book *Chafetz Chaim* (Yisrael Meir ha-Kohen Kagan (February 6, 1838 – September 15, 1933))! This student will be astonished - how, with all their diligent study of the tractate, they never sensed they were dealing with the subject of the prohibition of *lashon*

פרק חמישי: התלמדות

עלינו למצוא דרך בעבודה שאינה מעוררת גאווה. זהו דבר קשה, כמעט סתירה מיניה וביה, כי כיצד לא יתגאה אדם כאשר יהיה ל"בעל מעשים" שמצד הדין אינו מחויב בהם וכאילו מנדבת לבו הוא שוקד עליהם? קושי זה מחייב אותנו לסלול לעצמנו דרך חיים חדשה: דרך ההתלמדות. מהי?

מלמדנו הרמב"ם, כי תכליתו של תלמוד תורה היא ההתלמדות... מהי ההתלמדות הזאת נוכל לראות בכל ספרי היד החזקה. למשל הלומד [מסכת נגעים](#) העמוקה ועוסק בה ובפסקי הרמב"ם בהלכות טומאת צרעת בעיון רב - כאשר יגיע לסיום ההלכות ברמב"ם ימצא שם דברים חוצבים להבות אש באיסור לשון הרע - וכאילו נקרע וילון מעל עיניו ייווכח לדעת כי בכל המסכת הוא עסק באמת בספר חפץ חיים בהלכות לשון הרע! וישתומם הלומד הזה, איך הוא בכל שקידתו על המסכת לא הרגיש כי בחומר איסור לשון הרע הוא עוסק, והלא פרשה מפורשת היא בתורה:

hara. After all, there is an explicit passage in the Torah:

Deuteronomy 24

8 *In cases of a skin affection be most careful to do exactly as the levitical priests instruct you. Take care to do as I have commanded them.*

9 *Remember what your God יְקוֹק did to Miriam on the journey after you left Egypt.*

"Be careful concerning the affliction of tzara'at to observe very carefully and to do etc." "Remember what the Lord your God did to Miriam on the way as you came out of Egypt." RaSH"i: "If you want to be careful not to be afflicted with tzara'at, do not speak lashon hara. Remember what was done to Miriam, who spoke against her brother and was afflicted with tzara'at." (Ki Tetzei, Shishi). And this student will realize that they had learned the tractate of Negaim well, but without Hitlamdut...

Ben Zoma said, "Who is a Chacham? One who learns from every person. As it says 'from all those who taught me I have become enlightened/understanding.'"

R' Ovadia from Bartenura: "**One who learns from every person**" -- and even though they (another person) is 'lesser' than them (the learner). Since they (the person who is a Chacham) isn't concerned over their stature/honor and learns things from those who are 'lesser' than them, it is recognized that their wisdom is only for the sake of heaven (God), and not something with which to get glory and splendor."

"as it says, 'I have acquired understanding from all my teachers'": And the end of the verse is, "since your testimonies are my conversation" - which means to say, "I would learn Torah from all my teachers, and even from those that are lesser than I, and I would not be concerned about my honor; as all of my intentions were for Heaven alone."

דברים כד

ח הַשֹּׁמֵר בְּגִגְע־הַצָּרְעַת לִשְׁמֹר מְאֹד וּלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ אֲתֶכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כְּאֲשֶׁר צִוִּיתָם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת:

ט זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ לַמִּרְיָם בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:

השומר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות כו' זכור את אשר עשה ה' אליך למרים בדרך בצאתכם ממצרים - רש"י: אם באת להזהר שלא תלקה בצרעת אל תספר לה"ר, זכור העשוי למרים שדברה באחיה ולקתה בנגעים" (כי תצא, ששי). ונוכח הלומד הזה כי הוא למד היטב את מס' נגעים, אבל בלי התלמדות ...

"בן זומא אומר איזהו חכם, הלומד מכל אדם שנא' מכל מלמדי השכלתי" (די אבות א').

ר"ע מברטנא: "הלומד מכל אדם ואע"פ שהוא קטן ממנו, שכיון שאינו חס על כבודו ולומד מן הקטנים ניכרים הדברים שחכמתו היא לשם שמים ולא להתיהר ולהתפאר בה".

שְׁנָאֵמַר מִכָּל מְלַמְדֵי הַשִּׁכְלָתִי. וְסִיפָא דְקָרָא כִּי עִדּוּתֶיךָ שִׁיחָה לִּי, כְּלוּמַר הֵייתִי לוֹמֵד תּוֹרָה מִכָּל מְלַמְדֵי וְאֶפְלוּ מִן הַקְטָנִים מִמֶּנִּי וְלֹא הֵייתִי חוֹשֵׁשׁ לְכַבּוּדִי, כִּי עִדּוּתֶיךָ שִׁיחָה לִּי, שֶׁכָּל כּוֹנֵנִי

Chochmah U'Mussar from Rav Simcha Zissel of Kelm (1824 - 1898): Someone who has a sense for a particular matter will will have a strong feeling when he sees anything related to it. For example, a tailor, upon seeing a person, will immediately look at their clothes; a cobbler at their shoes; a hat maker at their hat. Similarly, a merchant will be very aware of a word or action that could benefit their business, whereas another person won't hear or see such things, because their heart isn't directed to seeking and investigating them, as they have no interest in them. And therefore, in the service of God, a person who has reverence for God—for example, in observing the simple things laid out in the Shulchan Aruch—will learn from others when they see these things in them. This is not the case regarding things they are not accustomed to, like loving others, acts of kindness in speech and action, sharing a friend's burden, or preventing harm to the public—all of this if they have no sensitivity to these matters, they will not understand how to Mitlamed from others. Thus, one who "learns from everyone" is a great merchant; they trade in everything. Therefore, they are able to learn from others, and for this reason, they are called "Chacham." (Chochmah U'Mussar, Vol. 2, section 113).

Our teacher, Rav Simcha Zissel's intention is this: A tailor looks only at another's garment, a cobbler only at another's shoes, and a hat maker only at their own hat. Similarly, a God-fearing person looks only at the meticulous observance of commandments by others, and a person of kindness looks only at their own acts of kindness. But a person who learns from everyone learns from others all that can be learned. Even things that were previously outside their field of interest, they discern in their friend and learn from them. The person who learns from everyone is open to everything they see in the world so as to Mitlamed from them. And we

חכמה ומוסר לרש"ז מקלם: כל אדם שיש לו חוש באיזה דבר ירגיש מאד כשיראה דבר מה מזה הענין. למשל: חייט שרואה אדם יביט תיכף על בגדיו, סנדלר - על מנעליו של פלוני, תופר כובעים - על כובעו של פלוני, וכן סוחר במסחרו ירגיש מאד בדיבור או מעשה שיצא לו ממנו תועלת למסחרו, משא"כ איש אחר לא ישמע ולא יראה הנ"ל, כי לבו אין מסור לבקש ולחקור דברים מזה, כי אין לו חפץ בהם. ולכן בעבודת השי"ת, מי שיש לו יראת אלקים, למשל, לשמור את הדברים הפשוטים המבוארים בשו"ע, יתלמד מזולתו כשרואה אותם אצלו, משא"כ בדברים אשר לא הורגל בהם לא ירגיש במעשה זולתו, כמו אהבת הבריות. גמ"ח במעשה ודיבור, נושא בעול עם חברו, למנוע היזק מרבים כל זה אם הוא אין לו הרגש באלה לא יבין להתלמד מזולתו. אם כן הלומד מכל אדם הריהו סוחר גדול, מסחרו בכל משלה. על כן יבין להתלמד מזולתו, ולכן נקרא חכם. (חו"מ ח"ב סי' קיג).

כוונת מרן הרש"ז היא זו: החייט מסתכל רק על החליפה של הזולת, הסנדלר רק על הנעלים, תופר כובעים רק על הכובע שלו. כן מסתכל ירא שמים רק על דקדוק המצוות של זולתו ובעל חסד רק על מעשי חסד שלו. אבל הלומד מכל אדם מתלמד מזולתו כל מה שניתן ללמוד, וגם דברים שהיו עד כה מחוץ לתחום ההתעניינות שלו הוא מבחין אצל חברו ולומד מהם. הרי הלומד מכל אדם הוא פתוח לכל מה שהוא רואה בעולם להתלמד ממנו.

can add: they do not only learn from people. They also learn “modesty from the cat, (which covers its excrement), and [that] stealing [is objectionable] from the ant (which does not take grain from another ant) and forbidden relations from the dove (which is faithful to its partner) and proper relations from the rooster, which [first] appeases [the hen] and then mates [with it]” for “Who teaches us by the beasts of the earth, and makes us wiser by the birds of the sky” (Eruvin 100b). Behold, our Sages were great "Mitlamdim," and they showed us how to learn even from animals, beasts, and birds.

Furthermore, we can add to this: “Rabbi [Yehuda HaNassi] says: Why is the Torah portion about the Nazir* put next to the Torah portion about the Sota*? To teach that anyone who sees the adulteress woman in her degraded state should guard himself from wine” (Talmud Bavli Sota 2a).

** The Nazir is the person who vows to refrain from wine and having his/her hair cut*

** The Sota is the suspected adulteress who was assumed to have engaged in excessive drinking which led to her infidelity*

The Mitlamed knows that every transgression they see in another, they too themselves are liable to fail in it for they (the Mitlamed) has a Yetzer HaRa like them (the transgressor). Therefore, upon seeing the Sotah in her disgrace, they do not become indignant about this corrupt individual, rather immediately they consider how she reached her bleak state, and they understand that surely revelry and debauchery were the source of her troubles, and drinking wine did its part. And immediately they take it upon themselves to be cautious towards wine so that they will also not be enticed to descend into depravity... Behold, also from transgressors we Mitlamed! This approach of the internalizer is so far removed from the attitude of most people, who express their soul's contempt at the downfall of the sinner without considering how close

ואף אנו נוסיף: לא רק מבני אדם הוא לומד; הוא לומד גם כן "צניעות מחתול, גזל מממלה, עריות מיונה דרך ארץ מתרנגול שמפייס ואח"כ בועל", כי "מלפנו מבהמות ארץ ומעוף השמים יחכמונו" (ערובין ק, ע"ב). הרי חז"ל היו "מתלמדים" גדולים, והראו לנו כיצד לומדים גם מחיות ובהמות ועופות.

עוד זאת אנו מוסיפים בזה: "רבי אומר למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה? לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין" (סוטה ב, ע"א).

המתלמד יודע, כי כל עבירה שהוא רואה אצל זולתו - גם הוא עצמו עלול להיכשל בה באשר הוא בעל יצה"ר כמותו. לכן בראותו סוטה בניוולה אינו מתרעם על המושחתת הזאת, אלא מיד הוא מתבונן איך היא הגיעה למצבה העגום, והוא מבין כי בודאי שחוק והוללות היו בעוכרה, ושתיית יין עשתה את שלה ומיד הוא מקבל על עצמו זהירות מהיין שלא יסית גם אותו לרדת שחת... הרי גם מעוברי עבירה מתלמדים! וכמה רחוקה גישה זו של המתלמד מגישת רוב בני אדם המביעים את שָׂאֵט נפשם מההידרדרות של החוטא, מבלי להתבונן כמה קרובים גם הם חיו

they themselves have come to stumbling into similar transgressions, for they too have a *yetzer hara* just like them.

This "hitlamdut" is a great and rich 'tractate', and we should dedicate at least half a year to its study.

[This] until we become Mitlamdim in all aspects of our [lives]. This isn't a single character trait, but a complete way of life for a person working on Mussar. And if this were the only thing we came for, it would be enough: if all of the Mussar work only brought us to Hitlamdut, this would be a tremendous achievement. Let us return to the beginning of the chapter: We have sought a path in our service (of becoming a better person and refining one's character) that prevents any awakening of arrogance - how will we find this in the path of Hitlamdut? R' Ovadiah from Bartenura on the mishnah "who is a Chacham?" already hinted about this: Hitlamdut has no relation to Gaava! If I do some good thing - I am likely to be arrogant about it. If I am Mitlamed to do something good - behold, I have done nothing that I can have Gaava about, for behold, I am only Mitlamed! And when I am Mitlamed, I am always ready to see that the act wasn't as complete as it could have been; the sense of critique that accompanies me in every act allows me to encounter what could be improved. And if Hitlamdut becomes a way of life for me, and in all my matters I "only" Mitlamed, and I always see room for improvement and greater perfection -- I will never come to arrogance because of the things I do.

A person who wants to "work on themselves" needs to deeply understand these concepts. They must agree from now on to base their entire life on this foundation of Hitlamdut. In all their endeavors, they should be nothing but a Mitlamed, right up until their final day. Even when they reach the day of their death, they won't

להכשל בעבירות דומות באשר גם הם בעלי יצה"ר כמותו!

ההתלמדות היא מסכת גדולה ועשירה, ועלינו לעסוק בה לכה"פ חצי שנה.

עד שניהפך להיות מתלמידים בכל עניינינו. הרי אין זאת מידה פרטית אלא סגנון חייו של עובד מוסרי, ואלמלא באנו אלא בשביל זה דיינו: אם כל העבודה המוסרית היתה מביאה אותנו רק להתלמדות, היתה זאת כבר תועלת עצומה. נחזור לתחילת הפרק: הרי חיפשנו דרך בעבודה המונעת כל התעוררות של גאווה - כיצד הננו מוצאים זאת בדרך ההתלמדות? הר"ע מברטנורא על משנת "איזהו חכם" כבר רמז על זה: בהתלמדות לא שייכת גאווה! אם אני עושה איזה מעשה טוב, אני עלול להתגאות בו; אם אני מתלמד לעשות איזה מעשה הרי לא עשיתי כלום שאוכל להתגאות בו, כי הרי אני רק מתלמד! וכאשר אני מתלמד תמיד אני נוכח לראות שהמעשה לא היה מושלם כל צרכו; חוש הבקורת המלווה אותי בכל מעשה מעמיד אותי על מה שהיה אפשר לשפר. ואם ההתלמדות הופכת אצלי לדרך חיים, ובכל העניינים שלי אני "רק" מתלמד, ותמיד אני רואה מקום לשיפור וליותר שלימות - לעולם איני בא לידי גאווה מצד המעשים שאני עושה.

הרוצה "לעבוד על עצמו" צריך להבין היטב את עומק הדברים האלה. והוא צריך להסכים להעמיד מעתה את כל חייו על בסיס זה של ההתלמדות. שיהיה בכל ענייניו אך ורק מתלמד, וזאת ממש עד יומו האחרון: גם בהגיעו

simply die; they will learn how to die. This is the path of a person engaged in the work of Mussar. From this point forward, we will Mitlamed practical Hitlamdut.

ליום המיתה לא ימות אלא יתלמד איך
למות. זאת היא דרכו של העוסק
בעבודה מוסרית. מעתה נתלמד
בהתלמדות למעשה.